Opłatę pocztową
uiszczono ryczałtem.

Цана асобнага нумару 20 грош.

НОВЫ ШЛЯХ

АДНАДНЁЎКА

Вільня, Нядзеля, 4-га студзеня 1925 г.

Маскоускае наступленьне.

Мы ўжо пачалі забывацца аб доказах маскоўскіх чорнасоценцаў з царскіх часоў, быццам ніякіх „бѣлороссовъ“ і „малороссовъ“ нямашака на сьвеце, а ёсьць толькі „единый русскій народ“, да якога належаць, як беларусы, так і ўкраінцы.

Жыцьцё знамяніта разьбіла гэтыя дурныя брэдні маскоўскае чорнае сотні. Выяўляючы ўкрытую ад вякоў магутную творчую сілу, беларускі і украінскі народы распачалі вялікую працу над разьвіцьцём сваей нацыянальнай культуры і будаваньнем уласнай дзяржаўнасьці, даўшы яркія доказы сваей нацыянальнай самастойнасьці.

Але з пагібельлю царскае Расеі ня счэзла маскоўскае чорнасоценства. Яно туляецца па чужых кутох у Заходняй Эўропе і там вядзе далей сваю чорную работу. Ядам нацыянальнае ненавісьці стараецца яно заразіць эмігранцкую расейскую моладзь, каб тая, вярнуўшыся некалі на Бацькаўшчыну, займалася далей старым уціскам беларускага і украінскага народаў, нішчэньнем іх самастойнае нацыянальнае культуры і перарабляньнем на маскоўскі капыл.

Сваю агідную агітацыю ў гэтым кірунку маскоўскія чорнасоценцы распачалі ў Празе Чэскай, дзе знайшло для сябе прыпынак так многа беларускае, украінскае і расейскае моладзі.

Эмігранцкае жыцьцё страшэнна дэмаралізуе маладыя душы, адарваныя ад роднае глебы. Сярод іх сяўба ненавісьці да беларускіх і украінскіх „сэпаратыстаў-фэдэралістаў“ знайшла для сябе адпаведны матар'ял. Яшчэ ў канцы лістапада мінулага году ў Празе засновалася „Общество студентовъ малороссовъ и бѣлоруссовъ“, якое сваей мэтай стаўляе праводжаньне сярод студэнцкае моладзі ідэяў „единой, недѣлимой Россіи“ і „единства русской культуры“, якой павінны падчыніцца беларусы і украінцы.

Украінскае прэсе-бюро ў Празе падае іменьні гэных „малороссовъ“ і „бѣлоруссовъ“, якія з'арганізаваліся дзеля барацьбы з самастойным беларускім і украінскім культурна-нацыянальнымі рухамі—як-раз у той мамэнт, калі і наш і украінскі народ перажываюць дужа цяжкія часіны. Іменьні здраднікаў-перакіньчыкаў, якія складаюць урад „общества“, такія: Ніколаенко, Хітьков, Клім, Горячко, Телех, Гуліп, Дземянчык.

Хай беларускае грамадзянства і беларуская моладзь запамятаюць імёны тых, хто стараецца ўбіць нож у сьпіну свайму паняволенаму, закаванаму ў путы народу....

На паўдарозе.

Віленскае „Slowo“ піша, што 30 сьнежня мінулага году ў Менску, сталічным месьце Радавае Беларусі, адбылося ўрачыстае сьвяткаваньне шостых угодкаў абвяшчэньня Беларускае Сацыялістычнае Радавае Рэспублікі.

Факт гэнага абвяшчэньня мае бясспрэчна вялікае гістарычнае значэньне. Але, не затрымліваючыся над тым, што і так зусім ясна для кожнага, мы зьвернем увагу на адзін ня менш важны мамэнт у-ва ўсей гэтай справе.

Гэта—адносіны радавае ўлады да нацыянальнага пытаньня наагул і да беларускага асобна.

У часе развалу старое царскае Расеі ў рознаплямённых народных масах гэтае дзяржавы, побач з рухам палітычна-сацыяльным, з магутнаю сілаю выяўляецца рух нацыянальны. Паняволеныя народы Расеі імкнуцца да свайго поўнага вызваленьня з сталетняга ярма і да стварэньня сваіх незалежных рэспублік. А з прычыны таго, што ў нацыянальным руху прыймаюць учасьце ўсе клясы і ўсе станы гэтых народаў, іх дзяржаўнае будаўніцтва апіраецца не на дыктатуры пралетарыяту, а на дэмакратычных падставах—на падставах супрацоўніцтва розных сацыяльных груп.

Гэтая рыса нацыянальных незалежніцкіх рухаў, супярэчная з лёзунгам дыктатуры пралетарыяту,—выклікала варожае да іх адношаньне з боку рэвалюцыйнага ўраду Расеі пасьля бальшавіцкага перавароту, хацяй гэты ўрад прынцыпова прызнаў права кожнага народу на самавызначэньне — „вплоть до отделения от Росии“. І вось мы бачым, што паміж нацыянальнымі дэмакратыямі вызваляючыхся народаў і камуністычнай уладай РСФСР пачынаецца барацьба.

Барацьба гэтая заходзе да такое вострасьці, што капіталістычныя ўрады Захаду — пасьля няўдачы ўсіх паходаў на Радавую Расею **расейскіх-жа** белых арміяў—стараюцца выкарыстаць нацыянальную ідэю, як адзіную паважную сілу, здольную да змаганьня з расейскім камунізмам. І вось гэта пабуджае „вялікага экспэрымэнтатара“ Леніна да перагляду камуністычнае палітыкі ў нацыянальным пытаньні.

Ленін кідае сьмелую думку: з ворагаў зрабіць прыяцеляў, зьвязаўшы нацыянальны ідэал з сацыяльна-палітычнымі ідэаламі працоўных масаў некалі паняволеных Расеяй нацыянальнасьцяў. І вось пачынаецца будаваньне **нацыянальных радавых рэспублік**, а ў тым ліку і Беларускае Сацыялістычнае Радавае Рэспублікі, на падставе **дыктатуры працоўных масаў.**

Але Леніну нядоўга давялося вясьці гэту работу па намечанаму ім шляху. А пасьля ягонае сьмерці наступнікі яго — кіруючая цяпер СССР „тройка“: Зінов'ев, Каменев, Сталін, — убаяліся „буржуазнасьці“ нацыянальных рухаў. Людзі гэтыя, маючы дужа няшырокі сьветапагляд, не разумеюць, што нацыянальнае вызваленьне ёсьць адным з найважнейшых мамэнтаў у агульным вызваленьні працоўных масаў кожнае нацыянальнасьці;—што гэта-ж ёсьць **вызваленьне ад духовага рабства!** І вось, замест пасьледавальна разьвіваць далей лінію, распачатую Леніным у нацыянальным пытаньні,—яны спыніліся на паўдарозе: маскоўскі цэнтралізм і ўнасьледаваны ад старое Расеі маскоўскі нацыяналізм сьвяткуюць у СССР сваю перамогу, зьвёўшы чуць-што не да нуля самастойнасьць „незалежных“ нацыянальных радавых рэспублік.

Гэты паварот вельмі цяжка адбіваецца на жыцьці і творчай культурна-нацыянальнай працы —паміж іншым—і нашых усходніх братоў, якія прымушаны няўстанна бароцца за захаваньне кожнае нацыянальнае здабычы. І хоць на чале БСРР стаяць — замест колішніх Мясьніковых — запраўдныя беларусы-камуністы, аднак, іх палажэньне дужа незайзроснае: у кожнай драбінцы яны зьвязаны дырэктывамі з Масквы...

Характэрна і другое ў нацыянальнай палітыцы расейскіх камуністаў, якія, гэта-ж само сабой ясна, надаюць галоўны кірунак і палітыцы Камінтэрну (Камуністычнага Інтэрнацыяналу). Характэрна іменна тое, што Камінтэрн, замест стацца (па мысьлі Леніна) саюзам **нацыянальных** камуністычных арганізацыяў, абярнуўся ў саюз **дзяржаўных** камуністычных партыяў. І вось **беларускае сэкцыі ў ім няма**, а, прыкладам, камуністычная партыя Заходняе Беларусі зьяўляецца не самастойнай, а „аддадзена“ пад каманду варшаўскіх камуністаў—камуністычнае партыі Польшчы.

Усе гэтыя факты дужа ярка выяўляюць той цяжар барацьбы за свой нацыянальны ідэал, які прымушаны несьці на сваіх плячох нашы ўсходнія браты. Паміж іншым, паварот назад у нацыянальнай палітыцы маскоўскіх правадыроў камунізму зьяўляецца адным з пунктаў разыходжаньня „тройкі“ і Троцкага, а аб настроях беларускіх камуністаў найлепш сьведчыць факт, што — як пішуць камуністычныя газэты—камуністычная партыя Заходняе Беларусі адмовілася падчыняцца варшаўскім правадырам.

Разьвязка нацыянальнага пытаньня на камуністычным грунце прыпынілася на паўдарозе, хаця ленінаўскі **падыход** да яе быў зусім правільны...

К. Фалькевіч.

Канец Мусоліні.

Баечная кар'ера фашыстскага дыктатара Мусоліні на нашых вачох падыходзе да свайго канца.

Пачатак гэтага канца ідзе, як ведама, ад ускалыхнуўшага ўвесь сьвет забойства пасла-сацыяліста Маттэотті, якое было зусім сьвядома і плянова падрыхтавана і выканана органамі ўраду Мусоліні.

Мусоліні тады рашуча адмяжаваўся ад забойцаў і нават пасадзіў спаміж іх рад найбольш скампраметаваных у вастрог, але гэта ня толькі не адратавала яго самаго, як маральнага ўчасьніка ў забойстве, але, наадварот, расхістала зусім яго аўтарытэт і апору ў найбольш „выдатных“ і „стойкіх“ сяброў яго ўласнай партыі. Пахіліўшыся ў бок апазіцыі, Мусоліні страціў ранейшае поўнае даверые „ў сябе дома“, але, зразумела, не знайшоў даверыя ў апазіцыі. — Прышлося ізноў заваёўваць даверые сярод чорных сотняў фашызму... І вось гэтак хістаючыся то ўправа, то ўлева, Мусоліні зусім страціў сваю апору і моц... І цяпер, калі яго становішча настолькі расхістана, што стэрарызаваная апазіцыя ўжо галосна і адважна трэбуе адстаўкі Мусоліні, магутны яшчэ так нядаўна прэм'ер атрымаў ад рукі сваіх-жа сяброў-фашыстаў новы ўдар у сьпіну: адзін з пасаджаных за забойства Маттэотті ў вастрог — б. дырэктар дэпартаманту прэсы ў міністэрстве ўнутраных спраў, Россі, апублікаваў у газэтах сваі новыя паказаньні, у якіх зусім выразна абвіняе самога Мусоліні ў тым, што ён **ня толькі ведаў** усё, ня толькі прымаў учасьце ў забойстве Маттэотті, але і неаднакроць даваў загады „распраўляцца“ з дэпутатамі з апазіцыі...

І вось, калі цяпер ужо ня толькі левае крыло лібэралаў адкрыта выступіла проці ўраду Мусоліні, ня толькі гэткія аўтарытэтныя, маючыя сусьветную славу адказныя правадыры старых умераных палітычных партыяў, як Джолітті, Орляндо, Саландра і інш., якія прайшлі па супольным урадавым сьпіску з Мусоліні, цяпер рашуча адвярнуліся ад яго, — але нават „каталіцкія людоўцы“ („пополяры“), ня глядзячы на загад самога Папы — падтрымаць Мусоліні, адмовіліся ад салідарнасьці з урадам; — тады ўжо стала ясна, што крызіс насьпеў і зорка Мусоліні пачала захадзіць...

І вось, як быццам злавіўшы Мусоліні на яго заяве, што ён выйдзе ў адстаўку, калі кароль скажа яму гэта зрабіць, кароль запрасіў яго да сябе і, пазываючыся на яго патрыятызм, парадзіў яму адыйсьці, каб уступіць мейсца больш аўтарытэтнаму палітычнаму дзеячу, які-б здалеў вярнуць да міру і спакою тэрарызаваную фашызмам і разьдзертую на варожыя палові дзяржаву...

Газэты пішуць, што, ня глядзючы на сваю лаяльную заяву, „першы слуга караля“ на гэтую прапазіцыю свайго гаспадара адказаў, што... сам выбярэ мамэнт, калі выйсьці ў адстаўку. Апрача таго, пасьля добрага намыслу, Мусоліні паставіў каралю і апазіцыі такія варункі сваей адстаўкі: Мусоліні патрабаваў даць яму магчымасьць правясьці праз парлямант закон... **аб агульнай амністыі** за палітычныя праступленьні... На 2-хгадзіннай аўдыэнцыі ў караля Мусоліні якраз прасіў караля выступіць з ініцыятывай гэткага акту амністыі, а таксама выдаць маніфэст да ўсяго народу, каб у краі спыніліся ўсе партыйныя бойкі і сваркі і... каб апазіцыя падтрымала новы выбарны закон...

Ясна, аб што йдзе правадыру прафэсіянальных „палітычных“ праступнікаў-фашыстаў, і што ён разумее пад гэтай амністыяй... Мусоліні і яго партыя добра ведаюць, што тавоі толькі ім выпусьціць з рук

уладу, як раскрыецца гэткая гомэрычная маса страшэннай бандыцкай угалоўшчыны, што ня толькі фашыстаўскаму алімпу, але і самаму дыктатару ня ўдасцца абмінуць турмы, а можа і найцяжэйшай кары — за 2 гады бязупыннага тэрору... І вось, адыходзячы цяпер, пакуль яшчэ фашызм можа нейкі час пратрымацца, апіраючыся на свае чорныя сотні арганізованых і ўзброеных да зубоў на ўрадавы кошт бандытаў, — Мусоліні сягоньня можа яшчэ ставіць варункі, а заўтра ўжо можа быць позна...

Ці апазіцыя пойдзе на гэтую „амністыю“ ўсей 2-хлетняй угалоўшчыне фашызму, няведама... Але што скрытнае дамаганьне гэтай „амністыі“ сьведчыць аб тым, што Мусоліні і яго штаб зразумелі „мамэнт“ і надумаліся ўцякаць ад улады і ад угалоўнага суду, гэта — зусім ясна і бясспрэчна.

Каму патрэбен „stan wyjątkowy“.

28-га лістапада ў магістраце м. Баранавіч адбылося паседжаньне „Powiatowej Rady Obywatelskiej“, да мэтаў якое належаць парады найляяльнейшых грамадзян польскай уладзе і інфармаваньне апошняе аб патрэбах павету, яго палітычным палажэньні і настроях.

Утварэньне такой установы, паміма істнаваньня прадстаўнікоў тутэйшага насяленьня ў Сойме і Сэнаце, ясна паказуе, у якім кірунку йдзе гэная „Rada“: запраўдная яе мэта — зусім не прадстаўленьне адміністрацыі патрэб **усяго** (—пераважна беларускага!) насяленьня павету, а толькі польскае часткі яго: абшарнікаў і асаднікаў. Але засяданьне, аб якім мы ўспомнілі, гэткае характэрнае, што гожа паслухаць аб ім і нам.

Паседжаньне адкрыў старшыня „Rady“, п. Рогульскі (кіраўнік соймiку), выбраны прадстаўнікамі такіх „паважных“ „палітычных“ установаў, як... камітэт „Chleb głodnym dzieciom“, „Kropla mleka“, „Stowarzyszenie kupców handlu chrześcjańskiego“, банкі і камітэт „Tygodnia Lotniczego“. Апошні быў прадстаўлены... самім п. старостай! Вось-жа гэны пан старшыня запрапанаваў сабраным выслухаць апрацаваны ім мэморыял да ўраду **аб патрэбе неадкладнага ўвядзеньня вынятковага стану** ў Баранавіцкім павеце.

Але тут выйшла няпрыемная для арганізатараў сходу неспадзеўка. Прысутныя прадстаўнікі буйных і дробных зямляўласьнікаў, „Kółek rolniczych“ і асаднікаў, ня прыймаўшыя ніякага ўчасьця ў выбары і ўтварэньні гэнае „Rady“, зрабілі заяву, што „Rada“ ня можа выступаць ад імя насяленьня павету, а тым самым і ад імя ўстановаў, якія ў яе не ўвайшлі. „Пратэстанты“ заявілі, што адмаўляюцца ад супрацоўніцтва з радай, пратэстуючы проці дамаганьня ваеннага палажэньня, патрэбы якога яны зусім ня бачаць; памагаць-жа адміністрацыі ў псаваньні адносінаў з тутэйшым жыхарствам—яны ня маюць ахвоты. Апазіцыя запрапанавала і правяла рэзалюцыю: лічыць раду няістнуючай, пакуль у яе ня войдуць запраўдныя прадстаўнікі інтарэсаў мясцовае люднасьці.

Аднак, усё-ж такі і мэморыял самазваннага „pana prezesa“ няістнуючае „Rady“, ня гледзячы на пратэсты апазіцыі, быў пастаўлены на галасаваньне, якое і паказала, каму ў нас патрэбны „stan wyjątkowy“. За гэты мэморыял галасавалі прадстаўнікі арганізацыяў: „Chleb głodnym dzieciom“ — пані Шалевічова, „Kropla mleka“—пані Беньковска, дырэктар „Banku Ziemi Lubelskiej“—п. Сарна, аптэкар Манкевіч, ды заступнік бурмістра—п. Модлінскі. Усе яны, апрача п. Шалевічовай, людзі чужыя для краю, нічога супольнага з тутэйшым народам ня маюць, з патрэбамі павету зусім не знаёмы, а толькі фальшуюць голас „mejscowej ludności“...

Пасьля гэтае камэдыі больш разумныя ўчасьнікі сходу правялі пастанову, паводле якое, сход быў прызнаны неправамочным. На гэтым і разыйшліся.

Праз два дні пасьля гэтага прыяжджаў у Баранавічы сябра „Wojewódzkiej Rady Obywatelskiej“, біскуп Лозіньскі, ды аб нечым радзіліся патайна ў старостве.

Цікава, што пад той час, як проці ваеннага стану выступае і цантральная ўлада ў Варшаве, і больш разумныя і запраўды краёвыя элемэнты спаміж польскіх абшарнікаў, — нядзольная да ніякае творчае працы адміністрацыя арганізуе „опінію“ на карысьць „вынятковага стану“, каб пры помачы яго прыкрыць неяк сваю няздатнасьць...

Хронос.

М. Баранавічы.

Аб чым пішуць.

З сьвяточных разважаньняў.

За сьвяточны час польская прэса многа месца ўдзяляла справам міжнародавае палітыкі. Адмова Англіі ачысьціць акупаваны ад часу вайны Кельнскі округ на тэй падставе, што немцы не выпаўняюць абавязку разбраеньня, зьвярнула агульную ўвагу на тое, якжа запраўды выглядае справа разбраеньня Нямеччыны?

„Kur. Warsz.“ дае гэткі абраз аружнае сілы Нямеччыны:

> Вэстфальскія і саксонскія фабрыкі (ў Нямеччыне) так падрыхтаваны, што ў кожную мінуту могуць распачаць выраб аружжа і амуніцыі ў вялізарных разьмерах. Нямеччына ўкрывае гэтых матар'ялаў гэтулькі, што ў самы Рокштраху хапіла-бы запасаў амуніцыі на 49 дывізіяў. Гандлёвыя аэрапляны ў некалькі дзён можна перарабіць у ваенныя. Немцы маюць свае фабрыкі самалётаў загранiцай: Фокер — у Голяндыі, Дорнiер—у Швайцарыі і ў Італіі, Рорбах—у Даніі, Каспар—у Швэцыі, Юнкерс, Альбатрос і Дорнiер—у Расеі. Урэшце, немцы рыхтуюць новыя способы барацьбы, як, да прыкладу, газы.

Далей газэта пераходзе да падгатаўкі матар'ялу ў людзёх. Яна напамінае,

> што лічба моладзі, якая што-год атрымлівае патайна вайсковае ўзгадаваньне, дасягае 400 тысяч; што лічба вайсковых саюзаў — бесканечная; што адбудаваўся даўнейшы генеральны штаб; што 115 тысяч душ Рэйхсвэру і 100 тысяч Шупо (паліцыі) прадстаўляюць дзьве арміі—кадры, якія павінны з'арганізаваць сяброў вайсковых саюзаў (каля 5 міліёнаў душ); што прыдуманы новыя, дагэтуль няведамыя способы вядзеньня вайны.

Калі ўсе гэта так, дык трудна ў гэтым бачыць падгатоўку да *нападу*: хутчэй, наадварот, трэба ў гэтым бачыць зусім натуральнае імкненьне *забясьпечыцца ад нападаў суседзяў*, якія, даючы сабе ўзаемна гарантыі, баронячыя ад нападу з боку Нямеччыны, не даюць апошняй ніякіх гарантыяў проці нападаў на яе!

Але справа зусім ня ў страху перад нямецкім аружжам, якое йшчэ толькі *можа* быць выраблена нямецкімі фабрыкамі. „Kur. Warsz.“ неасьцярожна раскрывае істотную прычыну варожых адносінаў да яе дзяржаў-пераможцаў: яны баяцца Нямеччыны, як *канкурэнта ў таргоўлі*, баяцца яе *таргоўвага флёту*, які ня можа-ж хіба пагражаць англійскім ці францускім дрэдноўтам!

> Нямецкі ваенны флёт, як ведама, зьніштожаны. Таргоўы флёт вельмі аслаблены. Але — **быў**. Цяпер справа грунтоўна зьмяняецца.
>
> Прыраўнуем лічбы.
>
> У чэрвені 1914 г. нямецкі гандлёвы тоннаж (ёмкасьць усіх судзен у тоннах) быў раўны 5.098.000; у чэрвені 1921 году — 654.000; у чэрвені 1923 году — 2,496.000, — значыць, за два гады ўзрос на 400 процантаў, ня гледзячы на акупацыю Рура.
>
> У 1914 г. Нямеччына, паводле свайго таргоўвага тоннажу, займала другое месца на сьвеце. У 1920 годзе адыйшла на чатырнаццатае. Сягоньня займае ўжо — пятае месца! Што будзе цераз новыя чатыры гады?

Вось, чаго баяцца дзяржавы — пераможцы і дзеля чаго ня хочуць дапусьціць, каб Нямеччына магла дышаць усімі грудзьмі, дастаўшы назад найважнейшыя прамысловыя раёны, акупаваныя англічанамі і французамі!

Найбольш баіцца эканамічнага адраджэньня Нямеччыны, ведама, Польшча. Аб яе эканамічным стане піша „Warszawianka“. Успомніўшы аб безрабоцьці і эміграцыі, газэта кажа:

> Але ня ўсе ведаюць аб горшых рэчах, аб сыстэматычным заваёўваньні нашае прамысловасьці—прамысловасьцяй загранічнай. Шмат хто адчувае, што дзеецца блага. Абядненьне краю многа гавора, а сталае спаданьне сярэдняга заробку работніка непакоіць работніцкія масы, якія на ўласнай скуры пачынаюць адчуваць, што іх дабрабыт зьвязаны з дабрабытам прамысловасьці.
>
> Што-ж бачым у паадзінокіх галінах прамысловасьці?
>
> Ваенная прамысловасьць (Польшчы) апанавана загранічнай, так-званай саюзьніцкай прамысловасьцяй, якая — лягічна разважаючы—ня можа дапусьціць ня толькі да ўтраты рынку збыту (польскага!), але і да магчымага вытварэньня канкурэнтаў.
>
> У промысьле чыгункавым пануе поўнае бязладзьдзе. Лішне чысьленыя фабрыкі ня маюць заказаў на чыгункавы табор (паравозы і вагоны) і ледзь жывуць, падтрымліва-

Паміж Усходам і Захадам.

Калі-б мяне спыталіся, як найкарацей высказаць славамі той агульны дасьлед, які атрымала пакаленьне, больш-менш сьвядома пераЖыўшае апошняе „страшэннае дзесяцілецьце“, які „ўрок“ вынясла яно на парог „новай эры“, адчыніўшай для цэлага раду „новых“ „маладых“ народаў новыя—страшэнна **адказныя**!—магчымасьці—новай волі ці... новай няволі, — дык я-б адказаў, можа, трохі „павучонаму“, так: Мы зразумелі беспасярэднім пачуцьцём — пазнаньнем („інтуіцыйна“) арганічную цякучасьць зьменнасьці—разьвіцьця—сьмерці сусьвету, чалавека і чалавечых грамадзянстваў.

Мы здабылі на ўласным дасьледзе пачуцьцё — пазнаньне рухомага (кінэтычнага) і сілавога (дынамічнага) характару ўсіх чалавечых цэннасьцяў.

Мы адчулі на сабе і на сваіх нацыянальных сьветах маланкай блiснуўшую страшэнную надчалавечую моц вышэйшага „сусьветна арганічнага Лёсу“, моц быццам караючай далоні нейкага „генарал-пракурора сусьвету“, які стаіць на старожы яго вечнага закону. Мы пачулі „страх божы“ — перад тым, што **забараняе** гэты закон. Але, з другога боку, мы пачулі—пазналі ў сабе самых вялікую, непераможную волю і адвагу—на тое, што **дазваляе** гэты закон сусьвету.

Мала таго: мы пачулі ў сабе, у душы кожнай творчай адзінкі, — жывыя, неадхільныя загады гэтага закону, жывыя неперамажныя сілы гэтага арганічнага — сусьветнага Лёсу-Бога — тварыць свае ўласнае асабістае і свае нацыянальнае жыцьцё, слухаючы перад усім і выключна таго Закону, які самагучна і ўладарна пачаў гудзець у нашых душах, заглушаючы ўсе „загады і забароны“ тых блудных і фальшывых „Законаў“, якія стварыў для нас разьбіты ваенна-рэвалюцыйнай маланкай даваенны сусьвет...

Наш вялікі дасьлед — у тым, што раз назаўсёды пачулі сябе **актыўнымі** і **адзінымі** кавалямі свайго асабістага, праз гэта—і свайго нацыянальнага, а праз гэта—і найшырэйшага, сусьветна-арганічнага Лёсу.

Наш вялікі дасьлед—у тым, што, у межах дазволенага, ці загаданага нам жывучым у нас Законам—Богам, мы — паны, і кавалі свайго лёсу. І няма над намі іншых паноў, а ёсьць толькі браты і супрацоўнікі!..

Але мы ня толькі пачулі вялікую моц і вялікую веру **адзінкі**, абапёртай на гэтым Законе і дасьледзе.

Мы пачулі адначасна і яе вялікую слабасьць, пакуль яна—адзінка... пакуль гэтыя адзінкі не злажыліся, не спаяліся ў тыя ці іншыя вышэйшыя арганізмы, — бо толькі ў жыцьці апошніх запраўды можна спаўняць Закон.

Мы пазналі, што вялікія „жалезныя“ манархіі распаліся якраз дзеля таго, што былі не арганізмамі, але „аггрэгатамі“... што якраз тое, быццам магутнае „жалеза“ — той **неарганічны** элемэнт гвалту, ствараў ня іх сілу, але іх слабасьць. І мы, астаўшыся пасьля іх раптоўнага распаду распыленымі, безбароннымі, — „сіротамі“ па сьмерці айца—ката,—зразумелі, што воля „вольных адзінак“ — блудная, фальшывая воля, — пакуль яны не ўвайшлі, як жывая арганічная частка, у тое ці іншае вялікшае і вышэйшае жывое арганічнае цэлае, у якім адзінкі зьвязаны жывымі ланцугамі Крыві і Духа.

У гэтай, на пагляд, супярэчнасьці — адвечная „праблема адзінкі і грамадзянства“, і гэтая праблема ў вастрэйшай, як калі небудзь, форме паўстала перад намі цяпер.

Вырашэньне праблемы ў тым, што розум, пачуцьцё і воля адзінкі зьяўляюцца ў найвялікшай меры аб'ектыўна і карысна дзеючымі тады, калі гэтая адзінка ўвайшла ўжо ў склад свайго роднага арганічнага цэлага, зрабілася жывым органам яго вышэйшаго і шырэйшага жыцьця, маючы ў ім і для сябе апору і мэту, мацнейшую, чым асабіста вузкія, абмяжаваныя імкненьні і інтарэсы.

Вось гэты сынтэтычны гуманізм — на шырокім грунце шырокага, усё захапляючага сацыяльна-вызвольнага руху нашых дзён—гэта і ёсьць зьмест таго простага і адналітага па сваей стыхійнай моцы, але нязьмерна зложанага па ідэйна-пачуцьцёваму багацьцю, зьявішча, якое мае гэтак захапліваючы назоў: **Адраджэньне!..**

Беларускае Адраджэньне стаіць сьвядома ці несьвядома, але зусім выразна і моцна на грунце гэткага арганічнага сьветапачуцьця, у якім, аднак-жа, арганічны сінтэз адзінкі і грамады мае рашучы нахіл да перавагі ў бок адзінкі.

Гэты высьветлены вышэй **заходні** індывідуалістычны тып арганічнага сінтэзу з перавагай адзінкі,—прынцыпова розьнцца ад тыпу **ўсходняга**—з нахілам у бок грамады, які, паводле майго глыбокага перакананьня, прадстаўляе вялікія пакусы і небясьпекі для разьвіцьця, як адзінкі, таксама і грамады, а нават таіць у сабе некаторыя ўнутраныя супярэчнасьці.

Гэтая ўсходняя форма арганічнага сынтэзу адзінкі і грамады — з прынцыповаю перавагай грамады — зьяўляецца, з пункту гледжаньня таго-ж арганічнага сьветапагляду,—**дзіцячай формай** гэтага сынтэзу, ахопліваючай пэрыяд, так сказаць, **грамадзкага малалецтва**.

І вось, калі добра прыглядзецца да гэтай усходняй формы з перавагай грамады, дык заўсёды можна дагледзіць, што гэтая „грамада“ мае заўсёды сваё ўяўленьне ў той ці іншай „асобе“—асобе „бацькі“ ці „маткі“, „перавага якіх канкрэтна выражаецца **ў палітычным панаваньні** тэй ці іншай сацыяльнай ці нацыянальнай групы,—панаваньні, прынятым народам з запраўднай дзіцячай пакорай і даверыем.

У гэтай „патрыархальнасьці“ — сіла ўсіх манархіяў, усякай накінутай зьверху, ці звонку ўлады. Але, як толькі народ вырастае і арганізуецца ў грамадзянства, дык усе гэтыя „бацькі“, якія, у сілу сваей арганічнай перавагі, заўсёды прывыкаюць больш думаць аб сабе, як аб грамадзе, — гэтыя „бацькі“ робяцца найгоршымі ворагамі дасьпяваючага грамадзянства, якое ставіць сабе найвышэйшую мэту самастойнага разьвіцьця—адказнай волі і незалежнасьці.

ныя ўрадавымі заказамі на рамонт табору (— затое варшаўскія трамваі купляюць вагоны ў Італіі і Бэльгіі!).

У межах сернічкавае прамысловасьці мы зусім пабіты. Швэды выкупілі фабрыкі сернічкаў і так унармавалі выраб сернікаў, што заграніцай гэты танны польскі прадукт зусім ня шкодзе загранічным фабрыкам.

Дрэўная прамысловасьць — з прычыны правознае платы на чыгунках, перамены агульна-эўрапэйскае кон'юнктуры і радавае канкурэнцыі,—так сама ня можа значна падтрымліваць польскі тарговы балянс.

Найважнейшая ў жыцьці новачаснае дзяржавы так-званая цяжкая мэталюргічная прамысловасьць у нас (у Польшчы) замірае, а творыцца цяпер у Эўропе нямецка-францускі мэталюргічны трэст (саюз прамыслоўцаў), які, пэўне-ж, праглыне нашу (польскую) прамысловасьць і будзе імкнуцца запыніць польскую прамысловасьць, а прынамся ўвагнаць яе ў рамкі краёвага рынку.

Маем магутную ткацкую прамысловасьць. Але баваўнянае сыр'ё—прывознае, а воўны пры нашай зямельнай рэформе (—ну, да яе йшчэ далёка!) ў вялікшай меры вытвараць ня будзем. Да—таго-ж дарагоўля крэдыту, работніка (?!) і транспарту — такая, што йшчэ шмат вады сплыве ў Вісьле, пакуль у гэтай галіне прамысловасьці адбудзецца істотная і глыбокая паправа.

Пры гэткім кароткім аглядзе стану нашае прамысловасьці дадамо йшчэ, што цэлыя галіны прамысловасьці знаходзяцца ў нас дагэтуль у пялёнках, і што заграніца дарогай тарговых трактатаў (Нямеччына, Аўстрыя і інш.) стараюцца не дапусьціць, прыкладам, да разьвіцьця (ў Польшчы) мэталёва-мэханічнага промыслу, электратэхнічнага, вырабу цацак, аўтамабіляў, шоўку і т. п.,— дадайма, урэшце, што зямляробская прамысловасьць і ператворчая (фрукты, мясныя і рыбныя кансэрвы і т. п.) блізу ня істнуе, раўнуючы, прыкладам, з такой Чэхіяй, — і тады пабачым, як запраўды выглядаюць труднасьці нашае прамысловасьці.

Дык ня дзіва, што барацьба з Нямеччынай мае для Польшчы ня гэтулькі ваеннае значэньне, сколькі—эканамічна-прамысловае. І ў гэтым — трагічная немагчымасьць наладзіць добрыя адносіны паміж Польшчай і Нямеччынай....

Палітычны агляд.

У Польшчы.

Новыя рэвэляцыі віцэ-прэм'ера Тугутта.

Трэба шчыра падзякаваць супрацоўніку „Robotnika“ за тое, што ён, нават пасьля усіх, здавалася, ужо зусім ясных заяваў і прамоваў міністра Тугутта ў Вільні і ў Варшаве, зьвярнуўся да яго яшчэ раз і выясьніў даканца сучаснае становішча ўраду, адносна да „крэсавай справы“, а перад усім—да так званых Грабска-Тугуттаўскіх законаў аб мовах „крэсавых“ меншасьцяў.

Зьмест гэтых новых рэвэляцыяў новага „ўсеўладнага і паўнамоцнага міністра Крэсаў і меншасьцяў“ у Польшчы мы павінны падаць да ведама ўсяго беларускага грамадзянства.

На запытаньне, ці палепшыліся адносіны на „Крэсах“ у выніку працы п. міністра, апошні, усьміхаючыся, адказаў, што „палажэньне на „Крэсах“ палепшылася незалежна ад яго, міністра, дзеяльнасьці—дзеля марозаў і сьнегу, якія ўтрудняюць бандытам напады“... Запраўднай папраўы можна спадзявацца яшчэ ня скора, хаця ўсе меры ўраду маюць мэтай якраз найскарэйшую паправу...

На запытаньне аб уражаньнях, якія п. міністар вывез з Вільні, п. Тугутт вельмі слушна адказаў, што ў значнай меры польская Вільня і яе настроі зусім не зьяўляюцца „адпаведным баромэтрам для дасьледаў аб ступені бясьпечнасьці на Крэсах“...

На запытаньне, у якой меры праведзены ў жыцьцё „языковыя законы“ і ці ўжо істнуюць якіясь рэзультаты іх прыняцьця Соймам, усеўладны і паўнамоцны „другі прэм'ер“, адзін з 2-х абдораных найвышэйшай уладай у Рэспубліцы „консулаў“ з зусім неспадзяванай скромнасьцю адказаў літэральна так: —

„**Законы гэтыя, на жаль, да гэтай пары яшчэ не праведзены ў жыцьцё.**

„У сучасны мамэнт я займаюся ўзгадненьнем паглядаў паміж мной і... Міністэрствам Асьветы ў справе выканаўчага распараджэньня да закону аб мяшаных (польска-беларускіх) школах. Простая рэч (о, нават вельмі простая!..), што ці мяшаныя, ці беларускія школы—з прычыны спазьненьня — могуць адчыняцца **толькі з будучага школьнага году**.

„У студні мае быць уведзены беларускі язык, як прадмет навукі, у... аднэй (?) з віленскіх сэмінарыяў. (?).

„У тым-жа месяцы маюць быць адчынены курсы для вучыцялёў-беларусаў — на жаль — у **Быдгошчы**... (гэта ў Пазнані!!)

„Я лічу гэта дрэнным памыслам“.

„Мяне запэўняюць, што ў Вільні абсалютна няма адпаведнага памяшчэньня для таго, каб адчыніць гэтыя курсы,—няма ўжо, як калісь было, і ў Кракаве.

Што датычыць правядзеньня законаў аб мовах у школе (прыватнай?) і адміністрацыі, дык, зразумела (!), няма ў карыстаньні імі ніякай праўнай (бо-ж закон на паперы ёсьць!!.) перашкоды (а фактычнай?), а тыя ўсе **ўтрудненьні, якія зьмешчаны ў „выканаўчым распараджэньні“** да законаў, п. міністар абяцуе „**старацца** зьмяніць так, **каб яно адпавядала духу законаў**“...

У канцы, маючы вельмі мала вольнага часу, п. міністар заявіў, што „ў найбліжэйшым часе „wejdzie na warsztat“ (?) справа наданьня права абыватэльства найшырэйшым слоям „крэсавага“ насяленьня, „справа адбудаваньня зруйнаванай вёскі ў так-званым „пасе Гіндэнбурга“ і—крэдытнае дапамогі ўбогаму насяленьню ўсходніх земляў“,—ды яшчэ цэлы рад драбнейшых мераў, якія п. міністар назваў у свой час „**малымі** крокамі“,— якімі ён хацеў-бы ісьці да ажыцьцяўленьня **вялікай** мэты: „згоднага сужыцьця народаў Польскай Рэчыпаспалітай...

Гэтыя рэвэляцыі ўсеўладнага „міністра для Усходніх Крэсаў“ — настолькі красамоўны, што нам запраўды няма што да іх дадаваць.

Ня можна скрыць, дый ня трэба скрываць, што беларускі народ толькі пачаў выходзіць з дзіцячага пэрыяду свайго разьвіцьця, — толькі пачаў арганічна гуртавацца ў нацыянальнае грамадзянства. Дык усе супярэчнасьці і небясьпекі выхаду яго з пэрыяду і тыпу „перавагі грамады“ ў форму перавагі адзінкі найбольш пагражаюць яму цяпер. Маючы наагул больш заходнюю псыхіку з нахілам да перавагі адзінкі, беларускі народ разрэзаны цяпер на дзьве няроўныя часьці, у якіх, ня кажучы аб чым іншым, пануюць прынцыпова розныя ўплывы **заходняга і ўсходняга** тыпу...

Вялікая **перавага грамады**, якая пануе на ўсходзе, паволі, але няўхільна, пад націскам насьпяваючага да грамадзянства народу, замяняючы... „бацькоў“ на Бацькаўшчыну,—вырашае там сацыяльную праблему адраджэньня, стварае для яго найшырэйшы грунт—сацыяльна і нацыянальна незалежнага сялянства.

Там на Ўсходзе адзінным актам, выбухам рэвалюцыі—усё быццам атрымана адразу, дарма.

У нас на Захадзе быццам адабрана ўсё,—і ўсё трэба здабыць сабе нанова — змаганьнем, барацьбой...

Здаровы жыцьцёвы аптымізм неперарможнай чалавечай энэргіі, раздзьмуханай у нас вялікім парывам Адраджэньня, скажа нам, што, ня сёньня, дык заўтра, і мы будзем мець усё тое, што маюць нашыя ўсходнія браты, але мы цяжэй запрацуем нашае шчасьце, купімо яго толькі—**даражэйшай цаной**.

Можа, з нашага пункту гледжаньня, зьмест і сэнс нашага жыцьця ў Заходняй Беларусі — ў тым, што, пакуль там будуецца для будучай Вялікай Беларусі шырокі—сацыяльна-народны фундамант грамады, у нас, на Захадзе,—у страшэнна цяжкіх варунках барацьбы за істнаваньне, — будзе індывідуальная моц **гераічна-неперамножнае адзінкі.**

М.

Заграніцай.

Сэнсацыйная вестка з ССРР.

У газэту „Сегодня“ пішуць з Масквы, што на 3 студня гэтага году назначана там, па загаду Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту, спэцыяльная „нарада аб справах дзяржаўнай будовы Радаў“.

На гэтую „нараду“, маючую гэткі скромны назоў, узложана вельмі важная задача: „разгляд усіх пытаньняў, маючых мэтай паляпшэньне спраўнасьці радаў, як органаў улады“.

У матывіроўцы праекту аўтары яго тлумачаць выклікаўшыя яго прычыны, яго зьмест і мэты.

Цэнтральны Вык. Камітэт Радаў лічыць, што настаў мамэнт „больш шырока прыцягаць беспартыйных работнікаў, сялян і працоўных жанчын (!) да радавай работы, высоўваць іх на адказныя становішчы, ажыўляць працу радаў. А дзеля ўсяго гэтага неабходна перабудова паасобных радавых органаў“.

У перадавой стацьці газ. „Известия“ тлумачыць гэтыя рэформы „ўзростам палітычнай актыўнасьці працоўных масаў і імкненьнем шырокіх беспартыйных масаў насяленьня да актыўнага ўчасьця ў радавым будаваньні краю“.

У кожным выпадку трэба аднолькава лічыць добрай праявай і прывітаць — як узрост палітычнай актыўнасьці шырокіх беспартыйных працоўных масаў насяленьня, таксама і ўсе тыя палітычныя рэформы, якія ідуць насустрэчу гэтаму ўзросту і гэтаму ўсенароднаму імкненьню да дзяржаўнага жыцьця.

Уваскрашэньне врангелеўскай арміі.

Баўгарская казённая прэса паведамляе, што на нарадах Цанкова (баўгарскі прэм'ер) з Пашычам (югаслаўскі прэм'ер) пастаноўлена рэарганізаваць армію ген. Врангеля, каб зрабіць яе здатнай да бою...

Пастаноўлена таксама... мабілізаваць расейскіх казакаў (?!). Паднята справа мабілізацыі ўсіх расейскіх эмігрантаў у балканскіх дзяржавах.

„Процібальшавіцкі фронт“ пачынае працаваць нанова.

Дмітро Дорошэнко.

(К 25-летняму юбілею яго працы).

16 сьнежня ў Празе адбылося ўрачыстае сьвяткаваньне—25-леньця літэратурнае і навуковае працы Дмітра Іванавіча Дорошэнка, украінскага прафэсара і былага міністра Украінскае Народнае Рэспублікі.

Ня нам ацэніваць ягоную працу і заслугі перад роднай яму Украінай: гэта ўжо зрабіла само ўкраінскае грамадзянства. Мы хочам тут адзначыць толькі адзін мамэнт у працы юбіляра: ягоныя **адносіны да беларусаў**.

Сярод украінскага грамадзянства, ад мамэнту першых праяваў нацыянальнага адраджэньня ў беларусаў, выяўлялася вялікая цікавасьць і спогад да беларускае справы. Яшчэ ў 80-ых гадох вядомы ўкраінскі рэвалюцыянер Драгоманів перакладае і друкуе пабеларуску першую беларускую рэвалюцыйную брашуру („Пра беднась ды багацтва“, Жэнева, 1881 г.). А ў меру таго, як наш адраджэнскі рух крапчэе і набірае больш арганізованасьці, у ўкраінскіх часопісях зьяўляюцца ўсё часьцей стацьці аб беларусах, ды ўрэшце выходзяць асобныя кніжачкі. Блізу аднасчасна і зусім незалежна адна ад аднае ў 1908 годзе выходзяць дзьве ўкраінскія кніжкі аб беларускім руху: адна — у Львове („Відроженэ білоруського пісьменства“), другая — у Кіеве („Білорусы і іх національне відроженэ“). Першую напісаў д-р Іларыон Сьвятыцький, другую — паважаны юбіляр.

Кніжка Дорошэнкі прадстаўляе кароткі нарыс гісторыі беларускага народу і імкнецца вытлумачыць прычыны і абставіны, прабудзіўшыя беларусаў зо'-сну. Яна дае невялікі агляд творчасьці некаторых нашых старэйшых паэтаў — Марцінкевіча, Вярыгі-Дарэўскага, а з маладзейшых — толькі-што йшчэ выступіўшага тады на беларускую арэну Янкі Купалы.

Сваей кніжкай Дорошэнко шмат дапамог пашырэньню цікавасьці да братняга беларускага народу сярод украінцаў, а асабістымі зносінамі з беларускімі дзеячамі пад-час сваіх летніх прыездаў у Вільню (перад сусьветнай вайной) асабіста замацаваў шчырыя адносіны паміж правадырамі абодвух народаў. І ня раз голас Дмітра Іванавіча можна было спаткаць у розных часопісях — у абароне беларусаў.

Ажно прыйшоў час, калі Украіна вызвалілася спад улады маскоўскіх цароў і распачала самастойнае дзяржаўнае будаўніцтва, шмат апярэдзіўшы ў гэтым Беларусь. І вось, мы сустракаемся з Дмітрам Іванавічам, ужо як з міністрам заграпічных справаў Украінскае Народнае Рэспублікі. І тутака ён на дзеле выяўляе ўсю сваю прыхільнасьць да беларусаў, чым мага, стараючыся падтрымаць беларускае дзяржаўнае будаўніцтва. Калі-ж — з пераменай палітычнага палажэньня — Дорошэнко апынуўся на эміграцыі (ў Празе), беларуская моладзь і тут сустрэла ў ім шчырага прыяцеля.

Шчыры прывет шлем мы паважанаму юбіляру, давёўшаму сваімі паступкамі, што на такіх прыяцеляў беларусы могуць заўсёды спадзявацца.

Ант. Навіна.

Да „суполнага фронту“.

Яшчэ так нядаўна Румынія была зусім пакінута вялікімі дзяржавамі (можа, апрача Францыі толькі) ў сваей барацьбе з ССРР... Яе падтрымлівала толькі Польшча.

Цяпер становішча яе рэзка зьмянілася пад уплывам лёзунгу „супольнага фронту проці ССРР. Англія занялася арганізацыяй паветранага флёту Румыніі; Італія ахвяравалася рэарганізаваць яе марскі флёт.

Так пішуць маскоўскія „Известия“.

Зразумела, што за ўсе гэтыя „ахвяры“ і Англія і Італія зьдзяруць з Румыніі розныя „эканамічныя ўступкі“, карыстаючыся яе „бэсарабскім страхам“.

Нота саюзьнікаў Нямеччыне.

Нота Рады паслоў—у справе прадоўжаньня акупацыі Кельну, зьняцьце якой 10/I 1925 г. прадбачана ў Вэрсальскім трактаце, яшчэ ня выслана нямецкаму ўраду. Мо' яе затрымалі, з прычыны таго неапісанага абурэньня, якое выклікала ў Нямеччыне вестка, што саюзьнікі, карыстаючыся няслушна павялічанымі даннымі кантрольнае камісіі аб нямецкіх збраеньнях, маняцца самі нарушыць Вэрсальскі Трактат. З другога боку, паміж францыяй і Англіяй не дайшло да згоды ў справе рэдакцыі ноты: Англія ня хоча пазывацца на рапарт кантрольнай камісіі, пакуль ён не прадстаўлены афіцыяльна ўрадам.

Заява мін. Штрэзэмана.

У сувязі з абурэньнем у Нямеччыне, з прычыны прадоўжаньня акупацыі Кельну, міністар загр. спраў (будучы прэм'ер), Штрэзэман, зрабіў журналістам вельмі важную заяву.

„Плян Доўса“ быў надуманы і можа быць зьдзейсьнены толькі ў сувязі з паступовай эвакуацыяй акупаваных абшараў Нямеччыны. Калі эвакуацыя будзе адложана, гэтым ня толькі спыняецца абавязак і магчымасьць выпаўненьня пляну Доўса, але і кампраміцуецца ў вачох нямецкага народу ўся палітыка паразуменьня і выкананьня ўмоваў з саюзьнікамі. І калі гэтая палітыка давяла ўжо да вельмі важных рэзультатаў, як спыненьне рэвалюцыйнага руху ў краі, дык яе банкруцтва цяпер можа выклікаць ізноў гэты рух, і палажэньне ўгадовага ўраду можа стацца крытычным. Што датычыць быццам-то страшэнных нарушэньняў трактату, выкрытых Кантрольнай Камісіяй, дык аб іх урад ня ведае нічога. Ніякіх перашкодаў камісіі нямецкія ўлады не рабілі, бо камісія зусім не зьвярталася да ўраду з скаргамі на гэта.

Рэпрэсіі за прадаўжэньне акупацыі Кельну.

Нямецкая прэса прапануе ураду — у адказ на прадаўжэньне акупацыі—перарваць усе перагаворы аб таргавай умове з Францыяй і адмовіць ратыфікаваць ужо падпісаную умову з Англіяй. Бо-ж якраз, паводле Вэрсальскага Трактату, ад 10/I—1925 г. Нямеччына здабывае ізноў поўную свабоду заключэньня міжнародавых дагавораў—без кантролю саюзьнікаў.

Збраеньні Нямеччыны.

Англійскі дэлегат у ваенна-кантрольнай камісіі, ген. Морган, падаў у прэсе вельмі цікавыя даныя аб тэй ваеннай адбудове, якую ўжо здолела зрабіць Нямеччына, нават, у путах Вэрсальскага Трактату.

Пазываючыся на камуністычную і вонкавую небясьпеку, Нямеччына патроху — асаблiва ў часе т.-зв. „пасыўнага праціўленьня“ — давяла ўжо сваю армію да лічбы падвойнай проці прадбачанай у Вэрсальскім Трактаце.

Гэтая армія мае генаральны штаб, якога хопіць для арміі ў шмат разоў большай. Кожная дывізія — пры помачы кадраў паліцыі і тайных арганізацыяў — можа быць у кожны мамэнт пашырана да размераў корпусу... Армія мае артылерыю, якой хопіць на 20 корпусаў. Усю гэтую сарытную працу вядзе ген. Сэкт— новы Мольтке (знамяніты фэльдмаршалак, які разам з Бісмаркам пабіў французаў у 1871 г.). Усе яго загады паслушна спаўняюць рэспубліканскія ўлады Нямеччыны.

Нямеччына можа ў працягу 3-х месяцаў перавесьці ўсе свае фабрыкі і заводы на ваенную працу. У працягу году Нямеччына можа давясьці выраб гарматаў і стрэльбаў да нормы 1918 году...

Агульны вывад англійскага генарала — той, што практычна разбраеньне Нямеччыны — немагчыма... А з гэтага — другі вывад, што... акупацыя нямецкіх абшараў англійскімі войскамі (Кельнскі раён) павінна быць захавана...

Дзіўная прэтэнсія заправуды: вымагаць ад вялікага народу безбароннай пакорнасьці — рабства! — пераможцам, якія самі ўсё павялічваюць свае збраеньні!..

Адбудова ваеннага флёту Нямеччыны.

У новым нямецкім бюджэце асыгнаваны вялікія сумы — каля паўсотні мілёну на адбудову ваеннага флёту.

Чарговая сэнсацыя ў Парыжу.

У Парыжу выклікаюць вялікую сэнсацыю рэпрэсіі ўраду п. Эрыо проці газэты „Эклер“, якая неяк здабыла і публікуе рад вельмі сакрэтных дакумэнтаў, у тым ліку адрыўкі з рапарту кантрольнай камісіі (над разбраеньнем Нямеччыны), які яшчэ аканчальна неапрацаваны.

Эрыо ў сваё апраўданьне заявіў, што ён павінен бараніць „дзяржаўныя тайны“; але французская апінія гэтак цэніць свабоду прэсы, што рух проці рэпрэсіяў радыкальнага ўраду ў французскім грамадзянстве расьце. У Сэнаце найвялікшая група—„дэмакратычная лявіца“ — выказалася за бестэрміновы адклад (гэта значыць—за спыненьне!) працэсу проці газ. „Эклер“, які пачала пракуратура па загаду Эрыо.

Албанскае „паўстаньне“.

Уся Албанія ўжо фактычна — у руках „паўстанцаў“, якія ня толькі занялі сталіцу, але і апошні пункт — порт Валону, дзе хаваўся ўрад Фон-Нолі з вышэйшым камандаваньнем. Цяпер усе прадстаўнікі ўраду ўцяклі ў Брындзізі—праз мора ў Італі .

Так скончылася спроба стварыць народны ўрад, які меўся бараніць інтарэсы шырокіх працоўных масаў.

„Известия“, як перадае „Сегодня“, бачаць ува ўсім гэтым „албанскім скандале“ работу Англіі, якая ўцягнула ў гэтую авантуру Італію і Югаславію, стварыўшы і тут супольны фронт проці СССР, спагадаўшага папярэдняму ўраду.

ХРОНІКА.

Клецкая Беларуская Гімназія пасьля доўгіх перашкодаў, урэшце, дастала канцэсію ад Куратара Палескага Школьнага Вокругу.

Справа Базыльянскіх муроў у судзе. 30 сьнежня акружны суд разглядаў далей справу аб тое, ці ўрад меў права нацыяналізаваць Базыльянскія муры. З пратэстам проці нацыяналізацыі ад імя праваслаўнае кансісторыі выступалі адвакаты Врублеўскі і Казлоўскі, ад імя ўраду — адв. Копэць. Справа ізноў адложана.

Ці не апошняя атака? Усім ведама, якую агідную ролю ў справе Базыльянскіх муроў адыграў у свой час радны Студніцкі, каторы, каб выкінуць стулль беларускія ўстановы, не пафтыдаўся салгаць, быццам яму ведама, што маскалі перарабілі камеру, дзе сядзеў у 1823 годзе Адам Міцкевіч, на кляззт, а беларусы і далей утрымлівалі яе ў такім стане, каб нагаварыць памяць вялікага песьняра нашага краю. І віленская мястовая рада, паверыўшы гэтаму ашуканству (падтрыманаму і польскім прафэсарам Пігонем!), пастанавіла была зьвярнуцца да ўраду з просьбай адабраць у беларусаў Базыльянскія муры і аддаць іх пад апеку польскага грамадзянства.

У працягу апошніх гадоў Беларускаму Навуковаму Таварыству, на падставе навуковых дасьледаў, удалося давясьці ўсю брахлівасьць заяваў Студніцкага і Пігоня, бо кляззты знаходзяцца ў Базыльянах у зусім новай дабудоўцы, пастаўленай цераз 40 гадоў пасьля бытнасьці там Міцкевіча. Болей таго, было ўстаноўлена, што камэра Міцкевіча зусім ня істнуе, бо яна знаходзілася ў віістнуючым цяпер крыле.

Але беларусаед-Студніцкі на гэтым не супакоіўся: ён знайшоў новы спосаб дамагацца Базыльянскіх муроў, а іменна пачаў даводзіць, што ў Францішканах цантральны архіў падмакае, і, каб ратаваць яго, трэба яго перанесьці... толькі... ў Базыльянскія муры!..

На засяданьні мястовае рады 30 сьнежня Студніцкі выступіў з дамаганьнямі ў гэткім імення духу. Але гэтым разам знайшліся радныя, якія не далі послуху баламутцтвам Студніцкага. Радныя Выгодзкі і Уцеховскі (жыды) дый Годвод і Нагродзкі (палякі) адкрыта заявілі, што прапазіцыя Студніцкага кіруецца выразна проці беларускае гімназіі, якая зьмяшчаецца ў Базыльянах. Слушна, што трэба перанесьці архіў з Францішканаў у лепшае месца,—але нельга гэтага зьвязываць з справай Базыльянскіх муроў.

Рада прыняла рэзалюцыю раднага Нагродзкага аб выбары адумыснай камісіі дзеля справы пераносу архіву ў больш адпаведнае памяшчэньне, але ня вяжучыся да Базыльянскіх муроў. Гэтак атака Студніцкага на беларускую гімназію, прытулак і музэй Беларускага Навуковага Таварыства аказалася адбітай.

Арышты камуністаў у Вільні. Газэта „Сегодня“ паведамляе, што ў Вільні арыштаваны 8 камуністаў, сяброў прафэсыянальных саюзаў.

Дырэкцыя Клецкае Беларускае Гімназіі гэтым даводзіць да ведама зацікаўленага роднай школай грамадзянства, што ў Гімназіі адкрыта прыйме вучняў на другую палову бягучага школьнага году, у клясы I, II, III, IV і V.

Заявы ад бацькоў прыймаюцца ў Канцэлярыі Гімназіі: м. Клецк, Нясьвіская вул., № 12.

Да заявы трэба далучыць: 1) мэтрыку аб народжаньні вучня, 2) дакумант аб папярэдняй адукацыі і 3) пасьведчаньне доктара аб прышчэпе воспы.

Плата за навуку на другое паўгодзьдзе ўстаноўлена: I і II кл. — 10 зл., III кл. — 12 зл., IV кл. — 15 зл. і V кл. — 18 зл. у м-ц.

Бяднейшыя вучні, асабліва I і II кл., будуць звольнены ад платы за навуку.

ДЫРЭКЦЫЯ.

Карэспандэнцыі.

Нашае жыцьцё.

(*В. Маркаўцы, Сьвянцянск. пав., гм. Жодзішская*).

Жыцьцё ў нашай вёсцы цячэ так, як і ў шмат іншых беларускіх вёсках. Цяпер зьбіраем грошы на падаткі, якія сыплюцца без канца, і ад якіх проста цяжка адкарасказца, бо ўсё нейкія новыя і новыя, — незразумелыя для нашага селяніна, каторы быў прывыкшы плаціць раз у год і болей ведаць не хацеў нічога, сяк-так дабываў вядомую наперад суму, дый трымаў яе ў ганучках, пакуль не загадаюць нясьці да выбарнага. А цяпер? Што Божы дзень, прысяжны— стараньлівы солтыс, п. Курчэўскі Міхал, прыносіць новыя і новыя прыказы аб аплаце падаткаў: за пакоі, за зямлю, за сабаку, што браханёпь на паліцыянта,— штраф, соймікавыя і шмат іншых, а зарабіць на гэта ўсё ўжо няма гдзе, бо лясы паны павысякалі, а маладнякі, якія за вайну падняліся, павыпалівалі, так што жыцьцё стала далёка цяжэйшае, бо пасьля вайны цяжка стала акрэпнуць, здабыць сякую-такую гаспадарку, якая дашчэнту была зьнішчана вайной, а самі павыганялі лемцы ў Сувальскую губ., з якой і да гэтага часу шмат хто не вярнуўся, бо супачыў навекі ў чужой зямельцы.

Школкі для дзетак у нас няма, але ёсьць у Датошаве, гдзе вучыць ужо ня першы год, пані Кярсноўская. З навучаньня гэтага, відаць, мала толку, бо дзеці, апрача сьвятых песьняў, нічога ня ўмеюць; ніхто не паруніцца аб сваіх дзетках, бо — адзалі ў апеку пані, а як яна вучыць? якая школка?— ніхто ня цікавіцца, бо баяцца, каб ня ўпасьці ў няласку паноў. Школьных інспэктароў ніхто ня відзеў, бо ад Сьвянцян ня могуць даехаць (аж 84 вярсты).

Жывуць людцы, як дзікуны: даносяць адзін на аднаго, судзяцца, сварацца, бо ўсюды прасьвечываець біднота і гора, кожны хапаецца, як топленік за саломінку, думаючы толькі аб заработку, але яго няма.

Да гэтага часу толькі мелі супакой ад паліцыі, якая толькі займалася сваім дзелам: болей глядзела за вартэй, а калі каму і дасталася, дык ніхто ня быў абіджаны, бо казаў: „трэба было вартаваць“. Але цяпер, як зьмянілі каманданта, а пасадзілі на яго мейсца нейкага старш. паліцыянта, дык пачаліся вобыскі, адбіраньне чыгунных печак, якія пазаставаліся ад нямецкіх войскаў, штрафы, што трымаў печку, або тачку — кусок жалеза, — адным словам, відаць, чалавек заступнік каманданта хоча зрабіцца геніем у сваей спэцыяльнасьці і да новага году атрымаць сяржанцкі кант. Забіраюць печкі, жалезьзе, трасуць, як траслі ў фальварку Гаравішкі п. Рыбінскага: шукалі аж шэсьць гадзін, але добра п. камандант трапіў, выкрыў шмат жалезьзя пад вуглямі, і цяпер няма ведама, што зробяць гэтаму беднаму пачынаючаму кавалёнку, каторы да гэтага часу мог на хвароў на паня.

Цяпер ходзіць п. камандант па вёсках і робіць нейкія „вывады“ аб другіх асобах і цiханька, пад сакрэтам кажа, каб не даведаўся той, што: „мы яму зрабілі“, нешта пішаць і робіць пад вялікім сакрэтам, цэлыя пукі возячы з сабой напісаны паперы, і ўсё гэта пад сакрэтам, а чы не лепей было-б п. каманданту назваць гэтага чалавека — праступніка і запытацца проста яго самога? А то толькі наводзяць страх на людзей і робяць са справы камарынай велічыні — сланёвую!

Тутэйшы.

Беларусы у Латвii.

Бура ў шклянцы вады.

14 сьнежня Дзьвінская Беларуская Гімназія спраўляла сваё штогоднае сьвята: угодкі свайго заснаваньня. Быў уладжаны спэктакль. Ставілі „На Антокалі“—Аляхновіча.

Народу сабралася вельмі многа: пэдагогі, бацькі, усе выдатнейшыя грамадзкія дзеячы. Здавалася, што ўсе былі нязвычайна здаволены, гарачымі воплескамі віталі іграўшых вучняў і сьпяваньня імі куплеты. Шчыра віталі беларускую моладзь прадстаўнікі латышскага грамадзянства, якія, хоць і слаба, разумелі беларускую мову, ды цянілі ігру і добрыя сьпевы.

Але знайшоўся чалевек, які папсаваў усё вяселле і дзеля свае дурной амбіцыі наважыўся нарушыць нармальны ход жыцьця гімназіі, пагражаючы самаму істнаваньню яе. Чалавек гэты— часова выпаўняючы абавязкі дырэктара, нейкі Жэрдзі.

Гэты панок быў вызначаны часова заступаць тварца гімназіі і сталага дырэктара яе, грам. Красоўскага, пакуль ня скончыцца іх судовая справа аб нейкія фантастычныя „палітычныя праступленьні“. Але, заняўшы сваё сучаснае становішча, захацеў ён паказаць сваю ўладу і падняў цэлы скандал з прычыны таго, што вучні прапялі на сцэне — побач з аляхновічаўскімі — свае ўласныя жартлівыя куплеты, зачапляючы жыцьцё сваей гімназіі. Вось гэтыя куплеты:

Два дырэктары ў нас ёсьць:
Адзін бацька, другі—госьць.
Адзін ўсюды даглядае
І да працы нас зьмушае,
З яго рук не уцячэш.

Бацька ў Рызе—нам ня страх:
Мы з майстэрняў—фю-тю мах!
І пад гул ўніэе матора
(Ня было-б горшага гора!)
Можам мазурку скакаць.

К нам зьвяўся пэдагог,
А прыгожы—ох, ох, ох!
Як пабачылі дзяўчаты,
Дык здрадзелі, як цацяты:
Будзе з кім нам фліртаваць.

Як пачаў нас вызываць,
З іксам, ігрэкам гуляць, —
Хто найбольш вачмі страляе,
Таму двойкі ў рад сгаўляе,
— Справядлівасьці няма!

Welches Datum haben wir?
Magda, bitte sagen mir.
Што-ж вачыма ты працуеш?
З дня у дзень ці-ж ты ня чуеш,
Як пытаюцца у нас?

Ад глагола liebe ich
Абразуй ты мне Passiv.
Ой, аж тут мне нешта коліць,
Кінь ты вушы мне мазоліць,
Надаеў мне твой Passiv.

У вучыцелькі фасон:
Мець прычоску à la garson.
А як мы папудрым носа,
Калі гляне на нас скоса,
— Хоць ты з клясы уцякай!

Гэтыя наівінныя куплеты, з якіх вучыцялі, аб якіх мова, толькі шчыра пасьмяяліся, вельмі ўзбурылі п. Жэрдзі. Вучня Мядзёлку, які прызнаўся, што сам напісаў гэтыя куплеты і сваім адумам пяяў іх разам з вучаніцай Бедаровай, п. Жэрдзі выгнаў з гімназіі і забараніў старажом пускаць яго ў памяшчэньне гімназіі, хаця тамака жыве яго сястра-вучыцелька. Накінуўся такжа на адказнага арганізатара вечара гр. Красоўскага і рэжысэрку Мядзёлку-Грыб, вінавацючы іх у дапушчэньні такога „праступленьня“.

Пэдагагічная рада, разгледзіўшы ўсю справу, прыняла рэзалюцыю, адкідаючы абвінавачаньні п. Жэрдзі проці названых вучыцялёў, а ў адносінах да вучня Мядзёлкі абмежавалася выгаварам за тое, што без дазволу арганізатара вечара пяяў свае куплеты. Аднак, п. Жэрдзі паслаў даклад у міністэрства аб гэтай „важнай“ справе.

Справай гэтай занялася і школьная рада, якая пастанавіла прасіць міністэрства зацьвярдзіць замест п. Жэрдзі на часовага дырэктара вучыцеля Зенкевіча. З прычыны таго, што кіраўнік механічнай майстэрняў пры гімназіі, інж. Каміссар, у знак пратэсту проці паступкаў п. Жэрдзі падаўся ў адстаўку, школьная рада прасіла яго астацца на месцы і паслала ў Рыгу дэлегацыю ў міністэрства прасіць зьмяніць нядалага часовага дырэктара, які вядзе гімназію да развалу.

N.

Выдавец Антон Пракапеня.

Друкарня Н. Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.